

ҮГ ХЭЛЭХ, ҮЗЭЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨ:

Хууль тогтоогч, эрх зүйн шинэчлэлийг
дэмжигчдэд зориулсан гарын авлага

Хөгжлийн мэргэжилтний цуврал

USAID
АМЕРИКИЙН АРД ТҮМНЭЭС

Internews
Local voices. Global change.

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

fhi360
THE SCIENCE OF IMPROVING LIVES

ҮГ ХЭЛЭХ, ҮЗЭЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨ:

Хууль тогтоогч, эрх зүйн шинэчлэлийг
дэмжигчдэд зориулсан гарын авлага

Хөгжлийн мэргэжилтний цуврал

2021 оны 9 дүгээр сард эрхлэн гаргав.

USAID
АМЕРИКИЙН АРД ТҮМНЭЭС

Internews
Local voices. Global change.

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

fhi360
THE SCIENCE OF IMPROVING LIVES

Бореша Хабаригийн тухай

Бореша Хабари (“Илүү сайн мэдээ”) нь АНУ-ын Олон улсын хөгжлийн агентлагийн (USAID) Танзани улс дахь хөтөлбөрийн дэмжлэгтэйгээр Дэлхийн даяар иргэний нийгмийг бэхжүүлэх (SCS Global) хөтөлбөрийн хамтын гэрээний дагуу хэрэгжүүлсэн төсөл юм. Бореша Хабари нь нээлттэй, оролцоонд суурилсан орчныг бүрдүүлж, Танзанийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, иргэний нийгмээс үнэн зөв, шударга бус мэдээллээр нийгмийг хангах үйл ажиллагааг дэмжих замаар иргэдийн оролцоо, хариуцлагыг сайжруулах зорилготой төсөл юм.

ICNL-ийн тухай

Ашгийн төлөө бус хуулийн олон улсын төв (ICNL) нь дэлхийн 100 гаруй орны засгийн газар, иргэний нийгмийн болон олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж дэлхийн хэмжээнд иргэний нийгэм, буяны үйлс, олон нийтийн оролцооны эрх зүйн орчныг сайжруулахыг зорьдог. Энэхүү ажил нь олон улсын эрх зүйн нийтлэг зарчим, хэм хэмжээнд тулгуурлан дээрх салбаруудыг хөгжүүлэх үндсэн зорилгынх нь илрэл юм. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг цахим хуудаснаас үзнэ үү www.icnl.org.

Internews-ийн тухай

Интерньюс нь дэлхий даяарх хүмүүсийг найдвартай шийдвэр гаргах, нийгэмд оролцох, хариуцлага шаардахын тулд найдвартай, чанартай мэдээ, мэдээллээр дэмжиж ажилладаг. Интерньюсийн зорилго бол дэлхийн өнцөг булан бүрд мэдээллээр гэрэл асааж, хүний нөөц бололцоог нээх явдал юм. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг www.internews.org сайтаас авна уу.

LHRC-гийн тухай

Хууль ба хүний эрхийн төв (LHRC) нь Танзани улсад хүний эрх, сайн засаглалыг дэмжих, хамгаалах чиглэлээр ажилладаг хүний эрхийн байгууллага юм. Уг байгууллага хууль эрх зүйн болон иргэний боловсрол, сурталчилгаа, судалгаа, хүний эрхийн зөрчлийг хянах, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх замаар олон нийт, ялангуяа нийгмийн ядуу давхаргад хууль эрх зүйн болон хүний эрхийн мэдлэг олгох, чадавхжуулах өргөн зорилготой юм. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг www.humanrights.or.tz сайтаас авна уу.

FHI 360-ийн тухай

FHI 360 нь АНУ болон дэлхийн өнцөг булан бүрд байгаа хүмүүсийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг сайжруулах зорилготой олон улсын ашгийн бус байгууллага юм. FHI 360 нь нийгмийн эерэг өөрчлөлтийг бий болгох, амь насыг аврах эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, чанартай боловсрол, эдийн засгийн оролцоог хангах зорилгоор засгийн газар, хувийн хэвшил, иргэний нийгэмтэй хамтран ажилладаг. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг www.fhi360.org.

Энэхүү гарын авлагыг AID-621-LA-17-00001 гэрээний дагуу АНУ-ын Олон улсын хөгжлийн агентлагийн Танзани дахь төлөөлөгчийн газраар дамжуулан Америкийн ард түмний дэмжлэгээр эрхлэн гаргасан. Агуулгыг зохиогчид хариуцах бөгөөд USAID эсвэл АНУ-ын Засгийн газрын үзэл бодлыг илэрхийлэхгүй. © 2021. Зохиогчийн эрхийг FHI 360, Internews, ICNL болон USAID буюу АНУ-ын Засгийн газар эзэмшинэ. Материалыг үнэ төлбөргүй тарааж, ICNL, Internews, FHI 360, USAID зэрэг байгууллагуудтай хамтран ажиллаж буй тохиолдолд гарын авлагыг хэсэгчлэн болон бүтнээр хуулбарлаж, түгээж болно.

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ	2
А. ЕРӨНХИЙ ЗАРЧИМ	3
Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө	3
В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ	5
С. ҮГ ХЭЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨНИЙ ХЯЗГААР	10
Д. ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИНЖТЭЙ ГҮТГЭЛЭГ	12
Е. ОНЛАЙН КОНТЕНТЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ	14
Ф. МЭДЭЭЛЛИЙН ХЭРЭГСЭЛ	16
ба үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө	16
Г. ИНТЕРНЭТ АШИГЛАХ ЭРХ	18
Н. ХУВИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ	19
ТАГНАХ, ЧАГНАХ ҮЙЛ	19
І. ӨГӨГДЛИЙН ХАМГААЛАЛ	22

УДИРТГАЛ

Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактын 19 дүгээр зүйлд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг баталгаажуулсан байдаг. Энэхүү эрхэд хил хязгаар харгалзахгүйгээр амаар, бичгээр болон хэвлэмэл хэлбэрээр, урлагийн бүтээл болон бусад хэрэгслээр бүх төрлийн мэдээлэл, санааг хайх, хүлээн авах, түгээх эрх багтана. Үүний нэгэн адил Африкийн Хүний эрхийн тунхаглалд 9-р зүйлд үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг баталгаажуулсан.

Энэхүү бэсрэг гарын авлага бол өөрийн орны холбогдох хууль эрх зүйн зохицуулалт олон улсын хууль тогтоомж, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг зохицуулах шилдэг туршлагад нийцэж буй эсэхийг судалж, дүн шинжилгээ хийхийг сонирхож буй талуудад зориулсан хэрэгсэл юм. Уг гарын авлагад үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг зөрчиж болзошгүй хууль тогтоомж, тодорхой заалт, зохицуулалтыг шинэчлэхэд жишиг болгон ашиглахад зориулж холбогдох шилдэг туршлагыг товч танилцуулсан болно. Эдгээрийг бэлтгэхэд Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт болон НҮБ-ын дэргэдэх төрөл бүрийн байгууллагуудаас гаргасан тайлан, Хүний болон ард түмний эрхийн Африкийн комиссын үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө, мэдээлэл олж авах зарчмын тунхаглал (2019) (цаашид “АСН-PR тунхаглал” гэх) зэрэг баримт бичгийг эш үндэс болгов.

Гарын авлагын бүлэг бүрд үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний хүрээнд тодорхой сэдэвтэй холбоотой олон улсын хууль эрх зүйн стандарт, шилдэг туршлагад суурилсан хяналтын хуудсыг багтаав. Тиймээс энэхүү гарын авлагаас өөрийн сонирхсон хяналтын хуудсыг ашиглаж, тухайн орны мэдээлэл олж авах, хэвлэл мэдээлэл, онлайн агуулга, хувийн нууц зэрэгтэй холбоотой зохицуулалт олон улсын хэм хэмжээнд нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлж болох юм.

Хяналтын хуудсыг хэрхэн ашиглах вэ

Асуулт бүрд хамаарах хариултыг зэргэлдээх баганад багтаасан болно. Сумаар (“→”) тэмдэглэгдсэн хариултууд нь тухайн хууль олон улсын хууль тогтоомжид нийцэхгүй байж болзошгүйг анхааруулж, олон улсын болон бүс нутгийн холбогдох хэм хэмжээтэй холбоотой шилдэг туршлагын судлахыг санал болгосон. Хууль тогтоогчид болон бусад оролцогч талууд үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг зөрчиж болзошгүй хууль тогтоомж, тодорхой зүйл заалтыг өөрчлөхдөө тэдгээр шилдэг туршлагыг эш үндэс болгон ашиглах боломжтой.

А. ЕРӨНХИЙ ЗАРЧИМ

ҮЗЭЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
A1 Тухайн хууль нь үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг арьсны өнгө, хүйс, хэл, үндэс угсаа, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, улс төрийн харьяалал, үндэс угсаа, нийгмийн гарал үүсэл, нас, нийгмийн анги давхарга, боловсролын түвшин, ажил мэргэжил, хөгжлийн бэрхшээл, бэлгийн чиг баримжаа, хүйс таних тэмдэг эсвэл бусад нөхцөл байдалд хамаатуулан хязгаарласан уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Хүн бүр тодорхой шинж чанар, бусдын үнэлэмжээс үл хамааран үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхтэй. ИБУТЭТОУП 19(2)-р зүйл, Африкийн Хүний болон Ард түмний эрхийн тунхаглалд 9-р зүйл.
A2 Хэрэв үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг хуулиар хамгаалсан бол, энэхүү зохицуулалт нь онлайн болон офлайн орчны аль алинд хамаарч байгаа юу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх зүйн хамгаалалт нь онлайн болон офлайн орчинд хамаарна гэдгийг хуульд тодорхой зааж өгөх ёстой. U.N. DOC. A/66/290, 14-р догол мөр.
A3 Иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг хуулиар тусгайлан хязгаарладаг уу ?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Хүний эрхийн хамгаалагч, сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнууд, иргэний нийгмийн төлөөллийн үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг хязгаарлах нэмэлт зохицуулалт хийх ёсгүй. OC. A/HRC/14/23, D хэсэг; U.N. DOC. A/HRC/20/17; U.N.DOC. A/HRC/11/4.

А. ЕРӨНХИЙ ЗАРЧИМ Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө

А4	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг хязгаарласан хуулийн заалт нь хүн бүхэнд ойлгомжтой томъёологдсон уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг зөвхөн хуулиар хязгаарлана. Өөрөөр хэлбэл хязгаарласан зохицуулалтыг хуульчилсан байх ёстой бөгөөд тэрхүү хязгаарлалтыг энгийн үгээр ойлгомжтой томъёолсон байх, ямар үйлдлийг хориглож буй нь уншиж буй хүнд ойлгогдох ёстой.
А5	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг хуулиар хязгаарласан тохиолдолд тэрхүү хязгаарлалт нь дараах зорилгыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой болохыг тодорхой тайлбарласан уу? • Бусдын нэр төр, алдах хүндийг хамгаалах • Үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хамгаалах	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний хязгаарлалтыг дараах зорилгуудын дор хаяж аль нэгтэй холбож тайлбарласан байна: • Бусдын нэр төр, алдах хүндийг хамгаалах • Үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хамгаалах • Нийтийн эрүүл мэнд, ёс журмыг хамгаалах ИБУТЭТОУП 19(3)-р зүйл.
А6	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний хязгаарлалт бүрийг Асуулт 5-д тодорхойлсон зорилгод нийцэх хамгийн хамгийн бага хэмжээгээр тогтоосон уу? АНХААР: Асуулт 5-д тодорхойлсон зорилгуудын хүрээнд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний хязгаарлалтыг багасгах өөр арга зам бий ?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний хязгаарлалт нь “зайлшгүй шаардлагатай” байна. Өөрөөр хэлбэл Асуулт 5-д тодорхойлсон зорилгод хүрэхэд шаардлагатай хамгийн бага хэмжээний хязгаарлалт байх ёстой. ИБУТЭТОУП 19(3).

В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
В1 Хүн бүрийн мэдээлэл авах эрх чөлөөг хуулиар баталгаажуулсан уу (Иргэнийн биш, хүн бүрийн)?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хүн бүр мэдээлэл авах эрхтэй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 26(1)(a) and (b).
В2 Хуулиар төрийн байгууллага болон дараах төрлийн хувийн хэвшлийн байгууллагаас мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулсан уу (1) төрийн байгууллагын чиг үүргийг гүйцэтгэдэг хувийн байгууллага (2) улсын төсвөөс санхүүжилт авдаг хувийн байгууллага?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хүн бүр төрийн болон холбогдох хувийн байгууллагаас мэдээлэл авах эрхтэй. Холбогдох хувийн байгууллага гэдэгт бүхлээр болон тодорхой хэсэг нь төрийн өмчлөлд, эсхүл төрийн хяналтад байдаг, эсхүл шууд болон шууд бусаар улсын төсвөөс санхүүждэг, хууль тогтоомжийн дагуу төрийн чиг үүрэг, төрийн үйлчилгээ эрхэлдэг байгууллага хамаарна. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 26(1)(a) болон (b), 26(2).
В3 Төрийн болон олон нийтийн чиг үүрэг бүхий хувийн хэвшлийн байгууллагууд мэдээллийг хэрхэн бэлтгэх, хадгалах, зохион байгуулах, архивлахыг хуулиар зохицуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрийн болон холбогдох хувийн хэвшлийн байгууллагууд мэдээлэл олж авах эрхийг хэрэгжүүлэхэд тус дөхөм болохуйц байдлаар мэдээллийг хадгалах, зохион байгуулах, архивлах үүрэгтэй. Төрийн болон холбогдох хувийн хэвшлийн байгууллагууд мэдээлэл хадгалах хугацаа, хэлбэрийг хуулиар тодорхой зааж өгч болно. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 30.
В4 Төрийн байгууллагуудыг олон нийтийн ашиг сонирхолд онцгой чухал мэдээллийг хэвлэн нийтлэх, олон нийтэд түгээхийг хуулиар шаарддаг уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрийн болон холбогдох хувийн хэвшлийн байгууллагууд иргэдээс хүсэлт гаргаагүй байсан ч олон нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн мэдээллийг өөрийн санаачилгаар боломжтой бүх хэрэгслээр идэвхтэй нийтлэх ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 29. Түүнчлэн үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээлэл авах эрхийн талаарх баримтын цуглуулгыг үзнэ үү.

В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ

В5	Засгийн эрх бүхий байгууллагуудын хуралдаан нийтэд нээлттэй хийх тухай хуульд заасан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Засгийн эрх бүхий байгууллагуудын хуралдаан олон нийтэд нээлттэй байх зарчмыг хуулиар тогтоосон байх ёстой. Энэхүү зарчмыг ямар нөхцөлд хязгаарлаж болох тухай энэхүү хяналтын хуудаст тусгасан болно. “Засгийн эрх бүхий байгууллага” гэдэгт үндэсний болон орон нутгийн засаг, захиргааны түвшинд шийдвэр гаргах эрх мэдэл бүхий байгууллага, агентлаг, хороо болон эрх мэдэл бүхий бусад бүлгийг багтаана. Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээлэл авах эрхийн талаарх <u>баримтын цуглуулгыг үзнэ үү.</u>
В6	Мэдээллийг нийтэд ил болгох нь олон нийтийн эрх ашигт сөрөг нөлөөтэй байх цөөн тохиолдлоос бусад нөхцөлд төрийн мэдэлд буй бүх мэдээллийг ил тод байлгахыг хуульчилсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээллийн ил тод байдлын хангах хууль нь дээд зэргийн ил тод байдлын хэм хэмжээг удирдлага болгоно. Мэдээлэл авах эрхийг зөвхөн хуулиар нарийвчлан заасан цөөн нөхцөлд хязгаарлах бөгөөд тэдгээр хязгаарлалтыг хуульд тодорхой тайлбарласан байх буюу олон улсын хүний эрхийн хэм хэмжээг дагаж мөрдсөн байна. Мэдээлэл авах эрхийг хязгаарлах тохиолдлын жишээ дурдвал, тухайн мэдээллийг нийтэд ил болгосноор хувь хүний эрүүл мэнд, амь нас, аюулгүй байдал эрсдэл учрах, эсвэл хувь хүний мэдээллийг гуравдагч этгээдэд шаардагдах хэмжээнээс хэтрүүлэн ил болгох эрсдэл зэрэг байж болно. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 28. Мэдээллийн ил тод байдлыг хязгаарлахыг зөвшөөрөх бүрэн жагсаалтыг АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 33-аас үзнэ үү.

В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ

В7	Төрийн болон холбогдох хувийн байгууллагаас мэдээлэл авахад зөвхөн тухайн мэдээллийг тодорхой хэлбэрээр бэлтгэхэд шаардагдах зардалтай тэнцэх хураамж авахыг зөвшөөрөх тухай хуульд заасан уу? (Жишээлбэл мэдээллийг цахимаар илгээх бус, хэвлэж илгээх шаардлагатай бол хэвлэх зардлыг мэдээлэл хүсэгчээс авч болох тухай).	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Тухайн мэдээллийг хуулбарлахад шаардлагатай зардлаас хэтэрсэн хэмжээний хураамж шаардах ёсгүй. Мэдээлэл хүсэгч төлбөрийн чадваргүй байх тохиолдолд төлбөрөөс чөлөөлнө. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 31(4).
В8	Мэдээлэл хүсэж буй иргэдээс тухайн мэдээллийг хүсэх болсон үндэслэлээ тайлбарлахыг хуулиар шаарддаг уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Мэдээлэл хүсэж буй хүн тухайн мэдээллийг хүсэх болсон шаардлага, шалтгаанаа тайлбарлах, үндэслэх ёсгүй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 31(2).
В9	Мэдээлэл өгөхөөс татгалзаж болох шалтгааныг хуулиар нарийн тодорхойлсон уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээлэл авах эрх чөлөөний хязгаарлалтыг хуулиар нарийн тодорхойлж өгөх ёстой. Мэдээлэл авах эрх чөлөөг хязгаарлаж болох зарим жишээ: мэдээллийг задруулах нь холбогдох оролцогч талууд болон гуравдагч этгээдийн хууль ёсны арилжааны болон санхүүгийн ашиг сонирхолд ноцтой хохирол учруулах, эсвэл эмч ба өвчтөн, хуульч ба үйлчлүүлэгч, сэтгүүлч ба эх сурвалжийн хоорондын нууц харилцааг задруулахад хүргэх, эсхүл хуулийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг ил болгох замаар давуу эрх үүсгэх зэрэг байж болно. Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээлэл авах эрхийн талаарх баримтын цуглуулгыг үзнэ үү. Мэдээллийн ил тод байдлыг хязгаарлахыг зөвшөөрөх бүрэн жагсаалтыг АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 33-аас үзнэ үү.

В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ

В10 Мэдээлэл өгөхөөс татгалзаж болох шалтгааныг хуульд тодорхой ойлгомжтой томъёолсон уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээлэл өгөхөөс татгалзсан тохиолдолд хариуг цаг тухайд нь бичгээр өгнө. Нигерийн Холбооны дээд шүүхээс төрийн байгууллагууд мэдээлэл авах хүсэлт гаргаснаас хойш 7 хоногийн дотор өргөдөл гаргагчид мэдэгдэл өгөхөөс татгалзах тодорхой үндэслэлийг гаргаж өгөх ёстой гэж Холбооны дээд шүүх шийдвэрлэсэн (Бонифас Окези Холбооны Ерөнхий прокурор, Эдийн засгийн эсрэг болон Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх хороо, Нигерийн Холбооны дээд шүүх, FHC/L/CS/514/2012 (2013 оны 2-р сарын 22). АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 31(5).
В11 Мэдээллийг нууцлах хугацааг олон нийтийн эрх ашгийг хамгаалахад зайлшгүй шаардлагатайгаас илүүгүй байхаар хуульчилсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээллийг задруулснаас учрах хор хөнөөл нь уг мэдээллийг нийтийн тусын тулд ил болгосноос илүү хохиролтой байх тухайн хугацаанд л нууцална. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 33(1).
В12 Мэдээллийг нууцалж болох дээд хугацааг хуулиар хязгаарласан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Нууцын тухай хуульд нууцлах дээд хугацааг тодорхой зааж өгсөн байна. Тэрхүү хугацаа нь зайлшгүй шаардлагатайгаас ихгүй байх бөгөөд, мэдээллийг хэзээ ч тодорхойгүй хугацаагаар нууцлах ёсгүй. Жишээлбэл, Өмнөд Африкийн Мэдээллийн ил тод байдлыг дэмжих тухай хуульд мэдээлэл авах хүсэлт гаргах үед тухай мэдээлэл анх үүссэнээсээ хойш 20 жил болсон байх тохиолдолд үг мэдээллийг шууд ил болгохыг шаарддаг. Уганда улсын Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд мэдээллийг нууцлах ерөнхий хязгаарлалтыг 20 жилээр тогтоосон бол төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд саад учруулж болзошгүй мэдээллийг хамгаалах хугацааг 10 жилээр тогтоосон байдаг. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 33(3).

В. МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХ

В13 Мэдээлэл авах хүсэлтэд татгалзсан хариу өгсөн тохиолдолд өргөдөл гаргагч шийдвэрийн эсрэг давж заалдах буюу гомдол гаргах эрхтэй юу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээлэл өгөхөөс татгалзсан тохиолдолд өргөдөл гаргагчийн асуудлыг ямар ч үнэ төлбөргүйгээр дотоод гомдол шийдвэрлэх журмаар түргэн шуурхай шийдвэрлэнэ. Дотоодын гомдол шийдвэрлэх үйл ажиллагааны үр дүнгийн эсрэг тухайн газрын удирдлага, цаашлаад шүүхэд дахин гомдол гаргах боломжтой байна. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 32.
В14 Мэдээллийг дотоодын хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу шударгаар ил болгосон албан тушаалтныг хариуцлагаас хамгаалах тухай үндэсний хууль тогтоомжид заасан байдаг уу? Холбогдох хууль журам гэдэгт мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль, эсвэл шүгэл үлээгчийн тухай хууль болон бусад зохицуулалт багтана.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, байгаль орчинд ноцтой аюул занал учруулсан, хууль бус үйлдлийн талаарх мэдээллийг үнэн бодитой хэмээн итгэж, олон нийтийн эрх ашигт үйлчлэх зорилгоор нийтэд дэлгэснийх нь төлөө хэн ч иргэний, эрүүгийн, захиргааны, хөдөлмөрийн болон бусад төрлийн шийтгэл хүлээх ёсгүй. Төрөөс нууцыг олон нийтийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн хамгаалалттайгаар ил болгох горимыг бий болгох, үүнд хяналт тавих бие даасан байгууллагыг бий болгох нь зүйтэй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 35. Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээлэл авах эрхийн талаарх баримтын цуглуулгыг үзнэ үү.
В15 Мэдээлэл олж авах эрхийн хэрэгжилт, мэдээлэл олж авахтай холбоотой маргааныг шийдвэрлэх, хянах, сурталчлах, хамгаалах бие даасан, хараат бус хяналтын механизмыг хуулиар бий болгосон уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Мэдээлэл олж авах эрхийн хэрэгжилтийг хянах, дэмжих, хамгаалах, мэдээлэл олж авахтай холбоотой маргааныг шийдвэрлэх бие даасан, хараат бус хяналтын механизмыг хуулиар тогтооно. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 34(1).

С. ҮГ ХЭЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨНИЙ ХЯЗГААР

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
С1 Ялгаварлан гадуурхах, дайсагнах, хүчирхийлэл, үзэн ядалтыг өдөөн турхирах, үндэстэн, арьс өнгө, шашин шүтлэг, үзэн ядалтын бусад хэлбэрийг сурталчлахыг хуулиар хориглосон уу? Өдөөн турхирах гэж ялгаварлан гадуурхах, дайсагнах, хүчирхийллийг өдөөхөд чиглэсэн тодорхой бөгөөд санаатай үйлдлийг хэлнэ. Ялгаварлан гадуурхах гэж арьсны өнгө, хүйс, шашин шүтлэг гэх мэт шинж чанарын эсрэг сөрөг үйлдэл хийхийг хэлнэ. Дайсагнал гэж зорилтот бүлэгт чиглэсэн доромжлол, дайсагнал, зэвүүцлийг илэрхийлсэн хүчтэй, үндэслэлгүй сэтгэл хөдлөлийн илэрхийллийг хэлнэ. Хүчирхийлэл гэж бие махбодын болон сэтгэл санааны хохирол, шаналалд хүргэж болзошгүй аливаа үйлдлийг хэлнэ.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Ялгаварлан гадуурхах, дайсагналд турхирах, хүчирхийллийг өөгшүүлэх, үндэстэн, арьс өнгө, шашны үзэн ядалтыг сурталчлахыг хуулиар хориглоно. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 23(1); ИБУТЭТОУП 20(2)-р зүйл; U.N. Doc. A/HRC/67/357; and U.N. Doc. A/HRC/74/486.

С. ҮГ ХЭЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨНИЙ ХЯЗГААР

С2 Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх хуулийн хязгаарлалтыг зөрчсөн тохиолдолд хариуцлага тооцох эцсийн арга нь эрүүгийн хариуцлага бөгөөд зөвхөн хамгийн хүнд тохиолдолд хэрэглэдэг үү?

☐ Тийм

☐ Үгүй →

Ялгаварлан гадуурхалт, дайсагналд турхирсан, хүчирхийллийг өөгшүүлсэн, үндэстэн, арьс өнгө, шашны үзэн ядалтыг сурталчилсны төлөө хүлээлгэх хариуцлагын хамгийн сүүлчийн арга хэлбэр нь эрүүгийн хариуцлага байж болох бөгөөд ингэхдээ дараах зүйлсийг заавал харгалзах ёстой:

- зонхилж буй нийгэм, улс төрийн нөхцөл байдал
- үг хэлсэн болон сонссон хүмүүсийн төлөв, статус
- өдөөн хатгах тодорхой зорилго байсан эсэх
- ярианы агуулга, хэлбэр
- үг ярианы цар хүрээ, түүний олон нийтийн шинж чанар
- мэдээлэл хүлээн авагчдын тоо, түгээх арга хэрэгсэл
- хохирлын бодит магадлал ба цаг хугацааны ойрын байдал

АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 22 (3).

D. ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИНЖТЭЙ ГҮТГЭЛЭГ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
D1 Гүтгэлгийг эрүүгийн хуулиар шийтгэдэг үү?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Улс орнууд үймээн самуун дэгдээх, доромжлох, гүтгэх, худал мэдээлэл нийтэлсний төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэдэг хуулиа хүчингүй болговол зохино. Гүтгэлэгтэй холбоотой асуудлыг эрүүгийн хуулиар бус, иргэний хариуцлага хүлээлгэх өөрчлөлт оруулах, уучлалт гуйх, засаж залруулах, тодруулах гэх мэт нэр хүндэд хохирол учруулсан тохиолдолд мөнгөн бус хариуцлагын арга хэмжээг хуулиар дэмжих арга хэмжээг зөвлөж байна. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 22(2) and (3). See also U.N. DOC. A/HRC/38/35.
D2 Аливаа мэдээлэл дараах бүх шалгуурыг хангасан тохиолдолд л гүтгэлэг хэмээн үзэх тухай хуульд заасан уу: • яриа, бичгээр, зургаар, дохио зангаагаар олон нийтийн хүртээл болсон; • худал (өөрөөр хэлбэл, агуулга нь бүрэн худал); • хор хохирол учруулахуйц	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Гүтгэлгийн олон улсын эрх зүйн тодорхойлолтыг НҮБ-ын дараах баримт бичигт тусгасан байдаг. A/HRC/4/27 27-р хэсэг.

D. ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИНЖТЭЙ ГҮТГЭЛЭГ

- уг мэдээллийг түгээсэн этгээд хамгаалагдсан ангилалд хамаарахгүй. Жишээ нь, мэдээлэл түгээсэн хэн нэгэн ажил мэргэжлийн хувьд “давуу эрхтэй” бөгөөд хэлсэн зүйлийнх нь төлөө гүтгэсэн хэргээр шүүхэд нэхэмжлэл гаргах боломжгүй.
- мэдээллийг зориудаар, хор хөнөөл учруулах зорилгоор түгээсэн

D3 Гүтгэлгийн тухай хуулийн тодорхойлолтод улс, үндэстэн, төрийн бэлгэдэл зэрэг утга санааг гажуудуулсан худал мэдээллийг бус, гагцхүү хувь хүний тухай худал мэдээллийг хамаатуулан томъёолсон уу?

- ☐ Тийм
☐ Үгүй →

Гүтгэлгийн тухай хуулийн тодорхойлолт нь хувь хүний тухай худал мэдээллээр хязгаарлагдах ёстой.

U.N.DOC. A/HRC/4/27, 54-р хэсэг.

D4 Төр, засаг, улс төрийн албан тушаалтнууд шүүмжлэлд илүү хүлээцтэй хандахыг шаарддаг уу?

- ☐ Тийм
☐ Үгүй →

Олон нийтийн өмнө үүрэг хариуцлага хүлээсэн хүмүүс энгийн иргэдтэй харьцуулбал илүү өргөн хүрээний шүүмжлэл, олон нийтийн хяналтыг “хүлээн зөвшөөрөхөд” бэлэн байх ёстой.

U.N.DOC. A/HRC/4/27, 52-р хэсэг.

Е. ОНЛАЙН КОНТЕНТЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БУЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
Е1 Гуравдагч этгээд өөрийн сувгаар нийтэлсэн контентын төлөө дамжуулагчийн өмнө хариуцлага хүлээхгүй байх хуулийн хамгаалалт бий юу? Жич: “Дамжуулагч” гэдэгт Интернэт үйлчилгээний компани, хайлтын систем, сошиал медиа компани зэрэг Интернэтийн хэрэглээг дэмждэг компаниудыг ойлгоно.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Гуравдагч этгээд өөрийн сувгаар нийтэлсэн контентын төлөө дамжуулагчийн өмнө хариуцлага хүлээх ёсгүй. НҮБ-ын DOC./HRC/38/35, 14-16-р хэсэг.
Е2 Хэрэглэгчийн үүсгэсэн контентыг дамжуулагчид хянах, устгахыг хуулиар шаарддаг уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Төрөөс дамжуулагч компаниудад контентын хязгаарлалт хийх шаардлага тавих ёсгүй. Тийм шаардлага тавих тохиолдолд тэдгээр нь дараах шалгуурыг хангасан байна: а. Тодорхой, давхар утга санаа илэрхийлээгүй; б. Хараат бус шүүхийн байгууллагаас шийдвэрлэсэн байх, с. Хувь хүн, хүүхдэд шууд аюул заналхийлэл, үхэх эрсдэл болон бусад ноцтой аюул учруулж буй контентыг устгах тухай хууль сахиулагч байгууллагаас санал болгосон байх, тухайн саналыг хэрэгжүүлэх эсэхийг шүүхээр тогтоосон байх; д. Зохих журмын дагуу хамгаалагдсан байх е. Үндэслэлтэй, олон улсын хүний эрхийн хууль, стандартад нийцсэн байх; ф. Давж заалдах эрхийг баталгаажуулсан, ил тод үйл явцаар хэрэгжих АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 39(4); Дамжуулагч этгээдийн хариуцлагын тухай Манилагийн зарчим, Зарчим 3.

Е. ОНЛАЙН КОНТЕНТЫН ЗОХИЦУУЛААЛТ

Е4	Дамжуулагчаас контент устгах, хязгаарлахыг шаардахын тулд шүүхийн шийдвэрт үндэслэх ёстойг хуулиар баталгаажуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Албан тушаалтнууд дамжуулагч компаниас контент устгахыг шаардахын тулд шүүхийн захирамж авсан байх ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 39(5); Дамжуулагч этгээдийн хариуцлагын тухай Манилагийн зарчим, Зарчим 2; НҮБ-ын DOC/A/HRC/38/35, 66-р хэсэг.
Е5	Дамжуулагч компани хууль бус контентыг устгаагүй бол хуулиар хатуу шийтгэл оноодог уу (жишээлбэл өндөр дүнтэй мөнгөн торгууль, хорих ял гэх мэт)?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Төрөөс дамжуулагч компаниудад хэт өндөр торгууль, хорих ял гэх мэт хэрээс хэтэрсэн хатуу шийтгэл оноох нь үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөнд ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлэхийг харгалзаж, ийм шийтгэл оноохоос татгалзах ёстой. НҮБ-ын DOC. A/HRC/38/35, 66-р хэсэг.
Е6	Тухайн улсын газар нутгаас гадуурх дамжуулагчийн байршуулсан холбоос, вэбсайт эсвэл контентыг устгахыг хуулиар шаарддаг уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Гадаадын дамжуулагчдын байршуулсан контентыг устгахыг эрэлхийлж буй улс орнууд хууль эрх зүйн болон шүүхийн журмын дагуу холбогдох газарт хүсэлт гаргах ёстойг хуулиар шаардвал зохино. НҮБ-ын.DOC. A/HRC/38/35, 18-р хэсэг.

Ү. МЭДЭЭЛЛИЙН ХЭРЭГСЭЛ

БА ҮЗЭЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХ ЧӨЛӨӨ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТҮРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
F1 Сонин, сэтгүүл, радио, телевиз, онлайн хэрэгсэл зэрэг төрөл бүрийн хараат бус мэдээллийн хэрэгсэл үүсгэн байгуулах эрхийг хуулиар баталгаажуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хэвлэмэл, өргөн нэвтрүүлгийн болон цахим мэдээллийн хэрэгслийг хараат бусаар үүсгэн байгуулах эрхийг төрөөс баталгаажуулах ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 12(1).
F2 Хэвлэл мэдээллийн олон талт, олон ургалч байдлыг хуулиар хамгаалдаг уу (Жишээлбэл цахим ба хэвлэмэл мэдээллийн хэрэгсэл, радио телевизийн салбарт төрийн болон хувийн компани ноёрхол тогтоогоогүй)?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хэвлэл, өргөн нэвтрүүлэг, онлайн мэдээллийн хэрэгслийн салбар дахь төрийн болон хувийн хэвшлийн монополий буюу ноёрхол нь үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөнд нийцэхгүй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 11(1).
F3 Хэвлэл мэдээллийн агуулгатай холбоотой гомдлыг хянан шийдвэрлэх олон нийтийн санал гомдлын тогтолцоог хуулиар бий болгосон уу ?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хэвлэл, өргөн нэвтрүүлэг, онлайн мэдээллийн хэрэгсэл, Интернэтийн орчин дахь дамжуулагчдын талаарх олон нийтийн санал гомдол шийдвэрлэх тогтолцоог тогтоосон дүрэм, ёс зүйн дүрмийн дагуу үүсгэн байгуулж, өргөн олонд нээлттэй, хүртээмжтэй байлгах ёстой.
F4 Сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудын аюулгүй байдлыг алдагдуулсан, эсхүл заналхийлэл учруулсан хууль сахиулах, тагнуул, цэргийн болон бусад ажиллагаа явуулсны төлөө төр хариуцлага хүлээх тухай хуулийн зохицуулалт бий юу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудын аюулгүй байдлыг алдагдуулсан, эсхүл заналхийлэл учруулсан хууль сахиулах, тагнуул, цэргийн болон бусад ажиллагаа явуулсны төлөө төр хариуцлага хүлээх ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 20(5).

Ү. МЭДЭЭЛЛИЙН ХЭРЭГСЭЛ ба үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө

F5	Сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнууд мэдээллийн нууц эх сурвалж, ажил мэргэжлийн зорилгоор хадгалж буй бусад материалыг зөвхөн шүүхээр нээлттэй, бүрэн дүүрэн, шударгаар хэлэлцэж шийдвэрлэсний үндсэн дээр илчлэхийг хуулиар шаарддаг уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Шүүхийн нээлттэй, шударга хэлэлцүүлэгт үндэслэн шийдвэрлэснээс бусад тохиолдолд сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудаас мэдээллийн нууц эх сурвалжийг илчлэх, ажил мэргэжлийн зорилгоор эзэмшиж буй бусад материалыг ил болгохыг шаардах ёсгүй. Шүүхээс зөвхөн дараах тохиолдолд мэдээллийн эх сурвалжийг ил болгох тухай захирамж гаргахыг зөвлөж байна. а. онц хүнд гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, яллах, эрүүгийн хэрэгт яллагдагчийг өмгөөлөхөд тухайн эх сурвалжийг тогтоох нь зайлшгүй шаардлагатай; б. ижил үр дүнд хүргэх мэдээлэл эсвэл ижил төстэй мэдээллийг өөр газраас олж авах боломжгүй; с. олон нийтийн эрх ашгийн үүднээс эх сурвалжийг ил болгох нь үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөнд учруулах хор хөнөөлөөс давуу байх. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 25(1).
F6	Сэтгүүлчийн нууц эх сурвалжийн яриаг чагнах, харилцаа холбоог тагнахын тулд хараат бус шүүхийн захирамжид үндэслэх ёстойг хуулиар баталгаажуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрөөс харилцаа холбооны тандалт хийх аргаар мэдээллийн нууц эх сурвалжийн хамгаалалтыг тойруу замаар зөрчих ёсгүй. Ийм төрлийн үйл ажиллагааг зөвхөн шударга, хараат бус шүүхээр шийдвэрлэж, зохих хамгаалалтад хамруулсан тохиолдолд зөвшөөрч болно. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 25(3).
F7	Сэтгүүлчдэд сайн дураар мэдээлэл өгсөн эх сурвалжийг шүгэл үлээгчийн тухай хуулиар хамгаалдаг уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, байгаль орчинд ноцтой аюул занал учруулсан, хууль бус үйлдлийн талаарх мэдээллийг олон нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор, тухайн мэдээлэл ерөнхийдөө үнэн бодит гэдэгт итгэж нийтэд дэлгэсэн хэнд ч иргэний, эрүүгийн, захиргааны, хөдөлмөрийн болон бусад төрлийн шийтгэл хүлээлгэж болохгүй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 35. Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээлэл авах эрхийн талаарх баримтын цуглуулгыг үзнэ үү.

G. ИНТЕРНЭТ АШИГЛАХ ЭРХ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БУЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
G1 Төрөөс Интернет ашиглах эрхийг баталгаажуулах зорилгоор бүх нийтийг хамарсан, тэгш байдлыг хангасан хууль тогтоомж, бодлого, бусад арга хэмжээ авсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрөөс авч хэрэгжүүлж болох бодлого, арга хэмжээний зарим жишээ: • үр дүнтэй хяналт тавих бие даасан, ил тод зохицуулалтын механизмыг хөгжүүлэх; • бүх нийтийг хамарсан мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, интернетийн дэд бүтцийг сайжруулах; • хямд үнийг дэмжих, олон талт байдлыг дэмжих зорилгоор зах зээлийн өрсөлдөөнийг зохицуулах механизмыг бий болгох; • эмзэг бүлэг, үйлчилгээ хүрээгүй, эсвэл дутмаг газарт нийтэд нээлттэй холболтыг нэмэгдүүлэх олон нийтийн сүлжээ зэрэг орон нутгийн хандалтын санаачилгыг дэмжих; • хүртээмжтэй, бие даасан хэрэглээг хөгжүүлэх зорилгоор дижитал бичиг үсгийн ур чадварыг дэмжих АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 37(3).
G2 Төрөөс Интернет болон бусад дижитал технологийн хүртээмжийг тасалдуулахыг хуулиар хориглосон уу?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Иргэний хэсэг бүлэг, олон нийтийн Интернет болон дижитал технологи ашиглах эрхийг хязгаарлах, тасалдуулах аливаа үйл ажиллагааг төрөөс хэрэгжүүлэх ёсгүй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 38(2).
G3 Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн (МХХТ) үйлчилгээний эцсийн хэрэглэгчдэд татвар ноогдуулдаг уу (тухайлбал сошиал медиа татвар)?	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Төрөөс МХХТ-ийн үйлчилгээний эцсийн хэрэглэгчдэд ногдуулах татвар, хураамж нь Интернетийн тэгш, боломжийн, утга учиртай хүртээмжийг алдагдуулахгүй байх ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 38(3).

Н. ХУВИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ

ТАГНАХ, ЧАГНАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БҮЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
Н1 Хүний хувийн нууц, гэр бүл, орон байр, захидал харилцааны нууцад дур мэдэн буюу хууль бусаар хөндлөнгөөс оролцох, мөн нэр төр, алдар хүндэд нь хууль бусаар халдахаас хамгаалагдах эрхийг хуулиар баталгаажуулсан уу? “Хөндлөнгөөс оролцох” гэж хувь хүнийг хөндлөнгөөс хянахыг хэлэх бөгөөд тухайн хүн мэдээллээ илгээх, хүлээн авах үйл явц үргэлжлэх үеийн хянах үйл ажиллагааг ч хамаатуулна. Хяналтын технологид битүү хэлхээний буюу кабелийн телевиз, дрон, тагнуулын программ зэрэг хөгжиж буй технологи орно. “Хууль бус” гэж хуульд заагаагүй нөхцөл байдалд хөндлөнгөөс оролцохыг хэлнэ.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хувийн нууцаа хамгаалуулах эрх нь үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг хэрэгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай. Хүний хувийн нууц, гэр бүл, орон гэр захидал харилцааны нууцад дур зоргоороо, хууль бусаар халдаж, нэр төр, алдар хүндэд хууль бусаар халдахыг хуулиар хориглох ёстой. НҮБ DOC. A/HRC/23/40, 24-р хэсэг. Америкийн хүний эрхийн конвенцийн удиртгал болон зарчим 40; ИБУТЭТОУП 17-р зүйл.

Н. ХУВИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ТАГНАХ, ЧАГНАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Н2	Хуульд хүний хувийн нууц, гэр бүл, орон гэр, захидал харилцаанд хөндлөнгөөс оролцох эрх бүхий байгууллагуудыг тодорхой зааж өгсөн үү?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хувийн нууцыг хамгаалах эрхэд хөндлөнгөөс оролцож болох эрх бүхий байгууллагуудыг хуулиар тодорхой зааж өгөх ёстой. НҮБ-ын Хүний эрхийн хорооны Ерөнхий тайлбар No. 16, 8-р хэсэг.
Н3	Холбогдох байгууллагууд хүний хувийн нууц, гэр бүл, орон гэр, захидал харилцаанд хөндлөнгөөс оролцож болох нөхцөл байдлыг хуульд тодорхой зааж өгсөн үү?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хууль тогтоомжид холбогдох байгууллагууд тухайн хүний хувийн нууц, гэр бүл, орон гэр, захидал харилцаанд ямар нөхцөлд хөндлөнгөөс оролцож болох тухай нарийвчлан зааж өгөх ёстой. НҮБ-ын Хүний эрхийн хорооны Ерөнхий тайлбар No. 16, 8-р хэсэг.
Н4	Хувь хүний нууцыг хамгаалах эрх нь зөрчигдсөн тухай гомдол гаргах механизмыг хуулиар баталгаажуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хүүхдийн бэлгийн хүчирхийллийн шинжтэй зураг, хувийн эмзэг зургийг зөвшөөрөлгүй бусадтай хуваалцах гэх мэт хувийн мэдээллийг түгээх замаар хувь хүнд хор хохирол учруулах нь хуулиар шийтгэгдэх гэмт хэрэгт тооцогдох ёстой. Хувийн нууцыг нь зөрчиж, хувийн мэдээллийг хууль бусаар ашигласан тохиолдолд хүн бүр хуулийн арга хэмжээ авах боломжтой байх ёстой. Хувийн мэдээлэл, харилцаа холбоог хамгаалах хяналтын механизмыг бие даасан байгууллагын хэлбэрээр хуульчлан байгуулж, уг байгууллагад хүний эрх, хувийн нууцыг хамгаалах чиглэлийн мэргэжлийн хүмүүсийг ажиллуулах нь зүйтэй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 42(6)-(8).

Н. ХУВИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ТАГНАХ, ЧАГНАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Н5	Хувийн захидал, харилцааг тагнаж, чагнахыг зөвхөн дараах тохиолдолд зөвшөөрөх тухай хуулийн заалт бий юу? 1. хуулиар зөвшөөрөгдсөн, онц ноцтой гэмт хэрэг үйлдэгдсэн, үйлдэгдэж байгаа гэсэн тодорхой, үндэслэлтэй хардлагад үндэслэсэн байх, 2. өөр хууль ёсны зорилгоор зохион байгуулж буй “Хууль ёсны зорилго” гэж хүний үндсэн эрхийг хязгаарлах олон улсын эрх зүйд заасан зөвшөөрөгдөх зорилгыг хэлнэ. Тухайлбал: • бусдын эрх, нэр хүндийг хамгаалах, • үндэсний аюулгүй байдал, нийтийн хэв журам, нийтийн аюулгүй байдлыг хамгаалах	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрөөс зөвхөн тодорхой зорилгын хүрээнд, дараах шалгуурыг хангаж, харилцаа холбооны зорилтот тандалтын үйл ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрнө: 1. олон улсын хүний эрхийн хууль тогтоомж, стандартад нийцсэн, онц ноцтой гэмт хэрэг үйлдсэн гэсэн тодорхой бөгөөд үндэслэл бүхий сэжигтэй, хуулиар зөвшөөрөгдсөн, эсхүл 2. хэрэгжиж байгаа болон бусад хууль ёсны зорилгоор. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 41(2). Тайлбар: Цахим харилцаа холбооны “бүх нийтийг хамарсан” буюу “зорилтот бус” тагнах чагнах үйл ажиллагааг олон улсын эрх зүйн хүрээнд хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзэх нь улам бүр нэмэгдэж байна. Олон нийтийг тагнаж чагнах нь хүний эрхийг хамгаалахад үл нийцэх тухай шинээр гарч ирж буй стандартыг С-293/12 ба С-594/12-ын нэгдсэн хэргийн талаарх Европын Холбооны Шүүхийн шийдвэрээс харна уу.
Н6	Тагнах, чагнах үйл ажиллагааг бүх нийтийг хамарсан, зорилтот бус хэлбэрээр зохион байгуулахыг хуулиар зөвшөөрдөг үү? “Олон нийтийн” буюу “зорилтот бус” тагнах үйл ажиллагаа гэж тодорхой бус, олон тооны хүний тухай мэдээлэл үүсгэх, цуглуулах, дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ.	☐ Тийм → ☐ Үгүй	Төрөөс тодорхойгүй, олон тооны хүний хувийн харилцааны мэдээллийг хадгалах, дүн шинжилгээ хийх, бусдад дамжуулахыг хуваалцах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, ийм ажиллагааг хүлээн зөвшөөрөх ёсгүй. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 41(1). Мөн Н 5 дугаар асуулттай холбоотой тайлбарыг үзнэ үү.

I. ӨГӨГДЛИЙН ХАМГААЛАЛ

АСУУЛТ	ХАРИУЛТ	ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БҮС НУТГИЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ ШИЛДЭГ ТУРШЛАГА БУЮУ ЗӨВЛӨГӨӨ
I1 Хувийн өгөгдлийг тусгайлан хамгаалдаг хууль (жишээ нь, Өгөгдөл хамгаалах тухай хууль) байдаг уу? “Хувийн өгөгдөл” гэдэг нь биометрийн мэдээлэл зэрэг тухайн хүнийг шууд болон шууд бусаар таних боломжийг бусдад олгодог аливаа мэдээллийг хэлнэ.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Төрөөс хувийн нууцыг хамгаалах эрх зүйн баталгааг хангах ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 41(3). Мөн НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 75/176 тоот шийдвэрийг үзнэ үү.
I2 Хувийн өгөгдлийг боловсруулах эрх бүхий байгууллагыг хуулиар тодорхойлж өгсөн үү? “Боловсруулах” гэж хувь хүний мэдээллийг цуглуулж, ангилах, тайлбарлах зэргээр утга учиртай.	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хувийн өгөгдөлтэй ажиллах үйл ажиллагааны шинж чанар, хамрах хүрээ, үргэлжлэх хугацаа, энэхүү үйл ажиллагааг удирдах, хянах эрх мэдэл бүхий байгууллагатай холбоотой хэм хэмжээг хуулиар зохицуулах ёстой. DOC. A/HRC/23/40, 81-р хэсэг. Мөн АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 41(3)-г үзнэ үү.
I3 Эрх бүхий холбогдох байгууллага хувийн өгөгдлийг ямар зорилгоор боловсруулж болохыг хуулиар тодорхой зааж өгсөн үү?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хуульд эрх бүхий байгууллага хувийн мэдээллийг ямар зорилгоор боловсруулахыг тодорхой зааж өгөх ёстой. I2 дугаар асуулттай холбоотой удирдамжийг үзнэ үү.

I. ӨГӨГДЛИЙН ХАМГААЛАА

14	Хуульд эрх бүхий байгууллага хувийн мэдээллийг ямар зорилгоор боловсруулахыг тодорхой зааж өгөх ёстой. I2 дугаар асуулттай холбоотой удирдамжийг үзнэ үү	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Өгөгдөлтэй танилцах, дүн шинжилгээ хийх, эсвэл бусад хэрэглээг тодорхой зорилгын хүрээнд хязгаарлах ёстой. Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Бүлгийн Өгөгдлийн нууцлал, ёс зүй ба хамгаалалт: 2030 он хүртэлх мөрийн хөтөлбөрт хүрэх өгөгдлийн талаарх удирдамж.
15	Хуулиар хүн бүр өөрийнх нь талаар ямар хувийн мэдээлэл, ямар зорилгоор хадгалагдаж байгааг олж мэдэх эрхийг баталгаажуулсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хүн бүр өөрийнх нь тухай өгөгдлийн дэлгэрэнгүй мэдээлэлтэй байх, мэдээлэл авах эрхийг хуулиар хамгаална. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 42(3).
16	Хуулийн заалтыг зөрчиж, буруу мэдээлэл цуглуулсан, боловсруулсан тохиолдолд тухайн хүн тухайн мэдээллийг засварлах, бүрэн дүүрэн болгох, устгах хүсэлт гаргах эрхтэйг хуульчилсан уу?	☐ Тийм ☐ Үгүй →	Хүн бүр буруу, бүрэн бус, эсхүл хууль бусаар цуглуулсан, ашигласан, задруулсан, хадгалсан хувийн мэдээллийг засах, бөглөх, устгах боломжтой байх ёстой. АХБАТЭ ТУНХАГЛАЛЫН ЗАРЧИМ 42(3)(d).

